

Робоча програма дисципліни «Інституційна економіка»

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 123 · КОМП'ЮТЕРНА ІНЖЕНЕРІЯ

ОСВІТНІЙ СТУПІНЬ БАКАЛАВР

120

Годин

Загальний обсяг дисципліни

4

Кредити ЄКТС

Відповідно до стандарту

4

Модулі

Змістовних блоки курсу

Загальна інформація про дисципліну

Ідентифікація

Назва: Інституційна економіка

Спеціальність: 123 Комп'ютерна інженерія

Освітні програми: Фінанси, банківська справа та страхування в УІСТ; Облік і оподаткування в УІСТ

Ступінь: Бакалавр

Обсяг: 120 годин / 4 кредити ЄКТС

Модулів: 4 змістовних блоки

Підсумковий контроль: Залік

Призначення дисципліни

Дисципліна «Інституційна економіка» формує у студентів системне розуміння інституційних засад функціонування економіки: сутності інститутів, трансакційних витрат, прав власності, контрактної теорії та еволюції господарських систем. Курс поєднує класичний і нео-інституційний підходи із застосуванням цифрових та інформаційних технологій в управлінні.

Дисципліна є базовою для підготовки бакалаврів за спеціальністю 123 «Комп'ютерна інженерія» в галузі управлінських інформаційних систем і технологій та забезпечує формування загальних і фахових компетентностей з інституційного аналізу економічних процесів.

Загальні компетентності

Аналітичне мислення

Здатність до аналізу, синтезу та критичного оцінювання інформації в інституційному та економічному контексті: виявлення суттєвих закономірностей, порівняння альтернативних інститутів, формування обґрунтованих висновків.

Самоорганізація

Уміння самостійно навчатися, планувати роботу та організовувати виконання завдань у визначені строки, зокрема під час підготовки аналітичних записок, розрахункових робіт і презентацій.

Комунікація

Здатність до усної та письмової професійної комунікації: чітко пояснювати інституційні поняття, аргументовано відповідати на запитання, оформлювати звіти, висновки та аналітичні записки.

Командна робота

Відповідальність, ініціативність, дисциплінованість та готовність працювати в команді під час групового аналізу кейсів, обговорення інституційних трансформацій та спільного пошуку рішень.

Студент повинен вміти: аналізувати навчальну, статистичну та нормативну інформацію; виділяти головне та узагальнювати результати; планувати власну діяльність і дотримуватися дедлайнів; коректно спілкуватися з викладачами та одногрупниками; брати участь у командній роботі та розподіляти обов'язки.

Фахові компетентності

Розуміння інституційної економіки

Розуміння сутності інституційної економіки, її функцій та місця в сучасній економічній теорії. Знання принципів функціонування інститутів як регуляторів економічної поведінки, їх класифікації, механізмів виникнення та зміни інституційного середовища.

Аналіз трансакцій і витрат

Здатність аналізувати трансакційні витрати, права власності та контрактні відносини: оцінювати ефективність різних форм організації економічної діяльності в цифровому середовищі управлінських інформаційних систем.

Інституційний аналіз і проектування

Знання методів інституційного аналізу, оцінки якості інститутів, проектування нових інституційних рішень у сфері фінансів, обліку та управлінських інформаційних технологій.

Студент повинен вміти: оцінювати якість інституційного середовища за ключовими індикаторами; визначати роль і функції інститутів у регулюванні господарської діяльності; характеризувати структуру прав власності та контрактних відносин; орієнтуватися в теорії трансакційних витрат і теорії суспільного вибору; пояснювати інституційні зміни в умовах цифровізації та євроінтеграції України.

Результати навчання

→ Пояснення інституційних категорій

Пояснювати сутність інституційних категорій та явищ: інститути, трансакційні витрати, права власності, контракти, теорія агентських відносин, інституційні зміни та шляхова залежність.

→ Організаційні форми та контракти

Характеризувати організаційні форми економічної діяльності через призму теорії фірми та контрактних відносин; застосовувати методи оцінки ефективності інституційних рішень у сфері управлінських інформаційних систем.

→ Аналіз інституційного середовища

Аналізувати інституційне середовище підприємств та ринків для виявлення інституційних обмежень, можливостей і стимулів економічної поведінки суб'єктів господарювання.

→ Інституційні реформи та цифровізація

Орієнтуватися в інституційних реформах у сфері фінансів, обліку та оподаткування в Україні; оцінювати вплив цифровізації на інституційне середовище та управлінські інформаційні технології.

Теоретичні основи інституційної економіки

Тема 1.1

Становлення та розвиток інституційної економіки. Класичний та неоінституційний підходи. Основні школи та представники: Т. Веблен, Дж. Коммонс, Д. Норт, О. Вільямсон.

Тема 1.2

Інститути як категорія економічної теорії: поняття, класифікація, функції. Формальні та неформальні інститути, механізми примусу до виконання норм.

Тема 1.3

Інституційне середовище та інституційні зміни. Шляхова залежність (path dependency), поняття інституційної рівноваги, механізми та джерела інституційних реформ.

Тема 1.1 — Лекційний матеріал

Становлення та розвиток інституційної економіки

Лекція 1 (2 год.): Передумови виникнення інституційної економіки. Обмеженість неокласичної парадигми. Класичний інституціоналізм (кінець XIX — перша половина XX ст.): Торстейн Веблен (звичаї та звички як рушії економіки), Джон Коммонс (транзакції, колективні дії), Уеслі Мітчелл (циклічні коливання).

Неоінституційна економіка (від 1960-х рр.): Рональд Коуз (теорема Коуза, транзакційні витрати), Дуглас Норт (інституційні зміни та економічна ефективність), Олівер Вільямсон (теорія фірми), Еліонор Остром (управління спільними ресурсами). Нобелівські лауреати з інституційної тематики.

Ключові питання лекції

- Обмеженість неокласичної моделі *homo economicus*
- Відмінності між класичним і неоінституційним підходами
- Т. Веблен: звички мислення та диктат пристойності
- Дж. Коммонс: типологія транзакцій (угода, управління, розподіл)
- Р. Коуз і поява теорії транзакційних витрат
- Д. Норт: інститути як «правила гри» в економіці
- О. Остром: інституційний аналіз і розвиток (IAD-framework)

❑ Теорема Коуза (1960): за нульових транзакційних витрат права власності ведуть до ефективного розподілу ресурсів незалежно від їх первісного розподілу.

Тема 1.1 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Порівняльний аналіз класичного та неоінституційного підходів: складання порівняльної таблиці за критеріями (предмет дослідження, метод, ключові категорії, представники, практичні висновки).

Завдання 2. Кейс: аналіз реальної економічної ситуації (ринок цифрових послуг, фінтех-галузь) з позицій класичного й неоінституційного підходів. Виявлення ролі неформальних норм у поведінці суб'єктів.

Завдання 3. Тестування за ключовими термінами теми (10 питань).

Самостійна робота (5 год.)

- Опрацювання навч. посіб.: Чухно А. А., Юхименко П. І., Леоненко П. М. «Сучасні економічні теорії» — розділ «Інституціоналізм»
- Підготовка конспекту: ключові ідеї Дугласа Норта щодо ролі інститутів у економічному зростанні (за монографією «Інститути, інституційні зміни та функціонування економіки»)
- Складання схеми «Генеалогія інституційної економіки: від Веблена до Нобелівських лауреатів»
- Пошук інформації про IAD-framework Еліонор Остром та підготовка короткого огляду

Очікуваний результат: студент вміє характеризувати школи інституційної економіки, порівнювати підходи та наводити приклади застосування у сучасному цифровому середовищі.

Тема 1.2 — Лекційний матеріал

Інститути як категорія економічної теорії

Лекція 2 (2 год.): Поняття інституту в економічній теорії: норма, правило, обмеження. Підходи до визначення: Д. Норт («правила гри»), О. Вільямсон (механізми управління), Дж. Ходжсон (звички та правила). Класифікація інститутів: формальні (закони, конституція, регуляторні норми) та неформальні (традиції, норми поведінки, ділова етика).

Функції інститутів: зниження невизначеності, координація взаємодій, захист прав власності, зниження трансакційних витрат, забезпечення кооперації. Механізми примусу до виконання норм: державний (sanctions), соціальний (reputation), самовиконувані норми (self-enforcing).

Ключові питання лекції

- Поняття «інститут»: норма vs правило vs обмеження
- Формальні та неформальні інститути: відмінності та взаємодія
- Ієрархія інститутів: від конституційного рівня до рівня ринкових угод
- Функції інститутів у зниженні невизначеності та координації
- Механізми примусу та самовиконувані норми
- Інституційна матриця: поняття та структура
- Цифрові інститути: електронне урядування, е-документообіг як нові форми інститутів

Тема 1.2 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Класифікація інститутів: аналіз реального набору правил і норм у сфері фінансового обліку та інформаційних технологій (Закон про е-комерцію, стандарти ISO, внутрішні регламенти). Розподіл за типами: формальні/неформальні, за механізмом примусу.

Завдання 2. Кейс: аналіз системи «Дія» як цифрового інституту — функції, механізм виконання норм, вплив на трансакційні витрати громадян і бізнесу.

Завдання 3. Міні-дискусія: «Що важливіше для розвитку цифрової економіки — формальні закони чи неформальні норми довіри?»

Самостійна робота (5 год.)

- Опрацювання підручника: Петруня Ю. Є., Задоя А. О. «Економіка: базовий курс» — розділ «Інституційне середовище»
- Підготовка аналітичної записки: «Цифрові інститути в Україні: е-урядування, "Дія" та їх вплив на трансакційні витрати» (1–2 сторінки)
- Складання порівняльної таблиці формальних і неформальних інститутів ринку цифрових послуг
- Пошук даних Doing Business / World Bank щодо інституційного середовища України

Очікуваний результат: студент вміє класифікувати інститути, аналізувати механізми їх виконання та оцінювати роль цифрових інститутів у зниженні трансакційних витрат.

Тема 1.3 — Лекційний матеріал

Інституційне середовище та інституційні зміни

Лекція 3 (2 год.): Поняття інституційного середовища: рівні аналізу за О. Вільямсоном (інституційне оточення, управлінські структури, індивідуальні стимули). Інституційна рівновага: поняття, умови збереження та порушення. Шляхова залежність (path dependency): поняття, приклади, значення для розуміння різних траєкторій розвитку економік.

Джерела та механізми інституційних змін за Д. Нормом: екзогенні шоки (технологічні зміни, цифровізація, воєнні конфлікти), зміни відносних цін, зміни переваг. Революційні та поступові (incremental) зміни інститутів. Приклади інституційних реформ в Україні: антикорупційні органи (НАБУ, НАЗК), судова реформа, цифровізація держуправління.

Ключові питання лекції

- Рівні інституційного аналізу за О. Вільямсоном
- Інституційна рівновага та умови її порушення
- Шляхова залежність: чому деякі неефективні інститути зберігаються?
- Класифікація джерел інституційних змін
- Революційні vs інкрементальні зміни
- Інституційні реформи в Україні: євроінтеграція та цифровізація
- Неформальні обмеження як «повільні» інститути

Тема 1.3 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Аналіз конкретного прикладу шляхової залежності: чому пострадянські країни зберігали певні господарські практики попри реформи. Обговорення в малих групах із підготовкою висновків.

Завдання 2. Кейс: аналіз однієї з інституційних реформ в Україні (антикорупційна реформа, е-врядування, реформа бухгалтерського обліку під стандарти ЄС) — джерела змін, механізми, результати.

Завдання 3. Презентація аналізу (3–5 хвилин на групу). Взаємооцінювання за критеріями.

Самостійна робота (5 год.)

- Опрацювання: Норт Д. «Інститути, інституційні зміни та функціонування економіки» — ключові розділи (за перекладом або анотацією)
- Підготовка реферату: «Інституційні реформи в Україні в умовах євроінтеграції: аналіз прогресу та перешкод» (3–4 сторінки)
- Аналіз звіту Індексу верховенства права (World Justice Project) щодо України за останні роки
- Підготовка таблиці «Порівняння революційних та інкрементальних інституційних змін: переваги та ризики»

Очікуваний результат: студент вміє аналізувати джерела та механізми інституційних змін, пояснювати феномен шляхової залежності та оцінювати хід реформ в Україні.

Трансакційні витрати, права власності та контракти

Тема 2.1

Теорія трансакційних витрат: поняття трансакції, класифікація трансакційних витрат, їх роль у визначенні організаційних форм.

Тема 2.2

Права власності: економічна теорія прав власності, специфікація та захист прав, теорема Коуза, зовнішні ефекти та їх інтерналізація.

Тема 2.3

Контрактна теорія: типи контрактів, неповні контракти, постконтрактний опортунізм, теорія агентських відносин «принципал–агент».

Тема 2.4

Теорія фірми в інституційній перспективі. Межі фірми, вертикальна інтеграція, аутсорсинг, мережеві форми організації бізнесу в цифровій економіці.

Тема 2.1 — Лекційний матеріал

Теорія трансакційних витрат

Лекція 4 (2 год.): Поняття трансакції за Дж. Коммонсом: угода, управлінська та розподільна трансакції. Трансакційні витрати: визначення Р. Коуза та К. Ерроу. Класифікація трансакційних витрат: ex ante (витрати пошуку інформації, витрати переговорів, витрати укладання контракту) та ex post (витрати моніторингу, витрати захисту прав, витрати адаптації).

Детермінанти трансакційних витрат за О. Вільямсоном: специфічність активів (asset specificity), невизначеність і частота взаємодій. Залежність між специфічністю активів і вибором організаційної форми (ринок → гібридна форма → ієрархія).

Трансакційні витрати в цифровому середовищі

Вплив інформаційних технологій на трансакційні витрати: зниження витрат пошуку (пошукові системи, платформи), зниження витрат переговорів (е-документообіг, цифрові підписи), зниження витрат моніторингу (блокчейн, смарт-контракти). Парадокс: ІТ знижують одні види витрат, але можуть підвищувати інші (кібербезпека).

Ключові формули

- $TC = TV_{\text{пошук}} + TV_{\text{переговори}} + TV_{\text{укладання}} + TV_{\text{моніторинг}} + TV_{\text{захист}}$
- Вибір організаційної форми: $\min(TV_{\text{ринок}}, TV_{\text{гібрид}}, TV_{\text{ієрархія}})$

Тема 2.1 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Задача 1. Ідентифікація та вимірювання транзакційних витрат: для заданої господарської ситуації (укладення договору аутсорсингу ІТ-послуг) скласти перелік усіх видів транзакційних витрат *ex ante* та *ex post* та оцінити їх відносну величину.

Задача 2. Аналіз специфічності активів: для трьох умовних господарських ситуацій визначити ступінь специфічності активів та обрати оптимальну організаційну форму (ринок/гібрид/ієрархія).

Задача 3. Кейс: порівняти транзакційні витрати традиційного бухгалтерського обліку та хмарної ERP-системи.

Самостійна робота (5 год.)

- Опрацювання: Шаститко А. Є. «Нова інституційна економічна теорія» — розділ «Транзакційні витрати» (за доступним перекладом або реферативним джерелом)
- Виконання розрахункового завдання: оцінка транзакційних витрат конкретної цифрової платформи (маркетплейс, банківський онлайн-сервіс)
- Підготовка таблиці «Вплив цифровізації на різні види транзакційних витрат: зниження та нові ризики»
- Пошук статистичних даних про ринок хмарних ERP-рішень в Україні (me.gov.ua, dou.ua)

Очікуваний результат: студент вміє ідентифікувати та класифікувати транзакційні витрати, визначати детермінанти вибору організаційної форми та аналізувати вплив цифрових технологій на транзакційні витрати.

Тема 2.2 — Лекційний матеріал

Права власності та теорема Коуза

Лекція 5–6 (4 год.): Економічна теорія прав власності: право власності як «пучок прав» (А. Оноре: право на використання, отримання доходу, відчуження, захист, управління тощо). Специфікація прав власності: поняття, значення для ефективного розподілу ресурсів. Неповна специфікація та розмивання прав власності.

Теорема Коуза (1960): формулювання, умови застосування (нульові трансакційні витрати), наслідки для аналізу зовнішніх ефектів. Зовнішні ефекти (екстерналії): позитивні та негативні. Методи інтерналізації зовнішніх ефектів: податок Пігу, субсидія Пігу, права на забруднення, переговори за Коузом.

Цифрові права власності

Права власності на дані та цифрові активи: нові виклики специфікації. Інтелектуальна власність (авторське право, патенти, ноу-хау) в умовах цифровізації. Проблема розмивання прав на персональні дані (GDPR, Закон України «Про захист персональних даних»). NFT та блокчейн як механізми специфікації цифрових прав власності.

Ключові формули

- Зовнішні витрати (Пігу): $T^* = MEC$ при обсязі Q^*
- Квоти на забруднення: $P_quota = MEC$ при рівноважній кількості дозволів

Тема 2.2 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Задача 1. Аналіз «пучка прав» власності для конкретного об'єкта (програмне забезпечення, база даних, IT-платформа): визначення складових прав, проблем специфікації та захисту.

Задача 2. Розрахунок оптимального податку Пігу для умовного підприємства з негативними зовнішніми ефектами (викиди даних, порушення конфіденційності). Графічний аналіз.

Задача 3. Кейс: аналіз права власності на персональні дані в контексті фінансових інформаційних систем — хто є власником, як специфіковані права, що відбувається при порушенні.

Самостійна робота (5 год.)

- Опрацювання Закону України «Про захист персональних даних» та Регламенту ЄС GDPR (анотація основних положень)
- Підготовка аналітичної записки: «Права власності на дані в управлінських інформаційних системах: правовий та економічний аспекти» (1–2 сторінки)
- Аналіз теореми Коуза на прикладі конкретного ринку цифрових послуг: чи виконуються умови теореми?
- Розв'язання задач на розрахунок оптимального оподаткування зовнішніх ефектів (4 задачі)

Очікуваний результат: студент вміє аналізувати «пучок прав» власності, застосовувати теорему Коуза, розраховувати оптимальне регулювання зовнішніх ефектів та оцінювати проблеми цифрових прав власності.

Тема 2.3 — Лекційний матеріал

Контрактна теорія та теорія агентських відносин

Лекція 7 (2 год.): Поняття контракту в інституційній економіці. Класифікація контрактів: класичний, неокласичний, реляційний контракт. Повні та неповні контракти: причини неповноти (обмежена раціональність, складність, непередбачуваність). Постконтрактний опортунізм: моральний ризик (moral hazard) та несприятливий відбір (adverse selection). Специфічні інвестиції та проблема «holdout».

Теорія агентських відносин («принципал–агент»): поняття, типові приклади (акціонер–менеджер, роботодавець–працівник, держава–регулятор). Проблема інформаційної асиметрії. Механізми узгодження інтересів: системи стимулів, моніторинг, сигналізація.

Агентські відносини в цифровому середовищі

Агентська проблема в управлінських інформаційних системах: відносини «замовник–ІТ-підрядник», «банк–позичальник», «контролер даних–суб'єкт даних». Роль смарт-контрактів у вирішенні проблеми неповних контрактів. Механізми самовиконання зобов'язань на блокчейн-платформах.

- Інформаційна асиметрія у фінансових інформаційних системах
- Скринінг та сигналізація: аудиторські звіти, рейтинги, сертифікати
- Смарт-контракти як механізм зниження агентських витрат

Тема 2.3 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Задача 1. Аналіз типу контракту для заданих господарських ситуацій (договір розробки програмного забезпечення, договір обслуговування ІТ-інфраструктури, угода про рівень обслуговування SLA): класифікація, виявлення проблемних елементів неповноти.

Задача 2. Кейс «принципал–агент»: акціонери ІТ-компанії та найманий менеджер — ідентифікація інформаційної асиметрії, моральних ризиків та механізмів узгодження інтересів.

Задача 3. Обговорення: «Чи можуть смарт-контракти повністю замінити традиційні контракти у сфері фінансових послуг?» — аргументація позиції.

Самостійна робота (5 год.)

- Опрацювання: Непран А. В., Шевченко І. Ю. «Економіка підприємства» — розділ про організаційно-управлінські форми та контракти
- Підготовка реферату: «Смарт-контракти як нова форма інституційного рішення: переваги, обмеження та правовий статус в Україні» (3–4 сторінки)
- Аналіз реального SLA-договору (з відкритих джерел): виявлення елементів неповноти контракту та механізмів захисту сторін
- Розв'язання задач на аналіз агентських відносин та механізмів стимулювання (4 задачі)

Очікуваний результат: студент вміє класифікувати контракти, ідентифікувати проблеми неповноти та агентських відносин, пропонувати механізми узгодження інтересів у цифровому середовищі.

Тема 2.4 — Лекційний матеріал

Теорія фірми в інституційній перспективі

Лекція 8 (2 год.): Теорія фірми Р. Коуза: фірма як альтернатива ринковому обміну, виникнення фірми з метою мінімізації трансакційних витрат. Межі фірми: чому фірми не поглинають весь ринок? (бюрократичні витрати, дисекономія масштабу). Теорія фірми О. Вільямсона: специфічні активи та вертикальна інтеграція.

Сучасні організаційні форми: вертикальна інтеграція (переваги та недоліки), аутсорсинг і офшоринг (рішення «купити чи виробити»), мережеві форми організації (стратегічні альянси, платформи, екосистеми). Цифрові платформи як новий тип організаційної форми.

Фірма в цифровій економіці

Платформні бізнес-моделі (Uber, Amazon, Diia) як трансформація меж фірми та ринку. Феномен «нульових граничних витрат» і «переможець отримує все» на цифрових ринках. IT-аутсорсинг та хмарні послуги: інституційний аналіз рішення про межі фірми в галузі управлінських інформаційних систем.

- Рішення «make-or-buy» для IT-інфраструктури
- Мережевий ефект як бар'єр входу на цифровий ринок
- DAO (децентралізовані автономні організації) як нова форма фірми

Тема 2.4 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Задача 1. Аналіз рішення «make-or-buy» для ІТ-підприємства: визначення трансакційних витрат та витрат виробництва для варіанту власної розробки vs. аутсорсингу програмного забезпечення; обґрунтування оптимального рішення.

Задача 2. Кейс: аналіз платформної бізнес-моделі (Diia, Prozorro, або іншої вітчизняної платформи) — як вона змінює межі традиційної фірми, які трансакційні витрати знижує.

Задача 3. Підсумкова дискусія: «Чи є цифрові платформи ринком або фірмою — і чому це важливо для регулювання?»

Самостійна робота (5 год.)

- Опрацювання: Якименко І. Л., Петрашко Л. П. «Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти» — розділ «Нові організаційні форми в цифровій економіці»
- Підготовка аналітичної записки: «Платформна економіка в Україні: інституційні виміри» (1–2 сторінки)
- Аналіз публічних даних системи Prozorro: яку роль вона відіграє у зниженні трансакційних витрат державних закупівель?
- Розв'язання комплексного завдання: порівняльний аналіз ефективності трьох організаційних форм для конкретної ІТ-задачі

Очікуваний результат: студент вміє застосовувати теорію фірми для аналізу рішень «make-or-buy», оцінювати межі фірми та обґрунтовувати вибір організаційної форми в умовах цифрової економіки.

Інституційний аналіз держави, ринків та суспільного вибору

Тема 3.1

Держава як інститут: функції, теорія суспільного договору, провали держави та інституційні механізми їх подолання.

Тема 3.2

Теорія суспільного вибору: поведінка виборців, бюрократія та лобізм. Пошук ренти та його наслідки. Інституційні реформи як відповідь на провали держави.

Тема 3.3

Інституційні аспекти фінансових ринків та банківського сектора. Регулювання, нагляд та цифровий фінтех як нові інституційні форми.

Тема 3.4

Інституційні основи обліку та оподаткування. Облікові стандарти як інститути, МСФЗ в Україні, електронне адміністрування податків.

Тема 3.1 — Лекційний матеріал

Держава як інститут: функції та провали

Лекція 9–10 (4 год.): Держава як базовий інститут: теорії виникнення держави (договірна — Гоббс, Локк, Руссо; контрактна — Норт; експлуататорська). Функції держави в інституційній економіці: специфікація та захист прав власності, виробництво суспільних благ, регулювання зовнішніх ефектів, подолання інформаційної асиметрії.

Провали держави: неефективна бюрократія, регуляторні провали, корупція як неформальний інститут. Порівняння «провалів ринку» та «провалів держави». Концепція «мінімальної» держави vs. «активна» держава в різних інституційних теоріях.

Шляхи подолання провалів держави

- Незалежні регуляторні органи: НБУ, НКЦПФР, НКРЕКП
- Антикорупційні інститути: НАБУ, НАЗК, САП, ВАКС
- Цифровізація державного управління: е-урядування як інструмент зниження корупції
- Публічні закупівлі: система Prozorro як інституційне рішення
- Відкриті дані (open data) як інститут підзвітності
- Децентралізація: передача повноважень на місцевий рівень
- Незалежне судочинство: ВАКС та судова реформа

Тема 3.1 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Аналіз провалів держави: для заданої сфери регулювання (фінансовий сектор, ІТ-сектор, ринок праці) ідентифікувати ключові провали, їх причини (з погляду інституційної теорії) та запропонувати інституційні механізми подолання.

Завдання 2. Оцінка ефективності системи Prozorro: аналіз відкритих даних про державні закупівлі — скільки трансакційних витрат вдалося знизити, які нові проблеми виникли?

Завдання 3. Кейс: аналіз антикорупційної реформи в Україні — інституційна архітектура НАБУ/НАЗК/ВАКС, механізми взаємодії, результати.

Самостійна робота (5 год.)

- Опрацювання: Стойко О. Я., Дема Д. І. «Фінанси» — розділ «Фінансова система та її інституційне забезпечення»
- Підготовка аналітичної записки: «Ефективність антикорупційних інститутів України: оцінка за міжнародними індексами (CPI, WGI)» (1–2 сторінки)
- Ознайомлення зі звітом Transparency International Corruption Perceptions Index щодо України за 2023–2024 рр.
- Підготовка таблиці «Незалежні регулятори фінансового ринку України: функції та інституційний статус»

Очікуваний результат: студент вміє ідентифікувати провали держави з позицій інституційної теорії, аналізувати механізми їх подолання та оцінювати ефективність конкретних інституційних реформ.

Тема 3.2 — Лекційний матеріал

Теорія суспільного вибору та пошук ренти

Лекція 11 (2 год.): Теорія суспільного вибору (Дж. Б'юкенен, Г. Таллок): застосування принципів економічного аналізу до сфери політичних рішень. Раціональна байдужість виборців: чому не вигідно бути інформованим. Поведінка законодавців: голосування, лог-ролінг. Парадокс Кондорсе та теорема неможливості Ерроу.

Бюрократія як інститут: модель Нiskanена (максимізація бюджету), неефективність бюрократичних організацій, принципал–агентські проблеми у держсекторі. Лобізм та захоплення регулятора (regulatory capture). Пошук ренти (rent-seeking): поняття, механізми, суспільні витрати.

Ключові питання лекції

- «Голосування ногами» (Тібу): конкуренція між юрисдикціями
- Теорія суспільного вибору vs. теорія суспільного інтересу в регулюванні
- Пошук ренти: від Таллока до сучасних прикладів (ліцензування IT-ринків)
- Захоплення регулятора: приклади в банківській та фінансовій сферах
- Конституційна економіка: правила для прийняття правил
- Фіскальна децентралізація: інституційні аргументи

Тема 3.2 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Задача 1. Аналіз моделі Нісканена: для умовного регуляторного органу (напр., ДПС України) оцінити стимули до максимізації бюджету та можливі механізми обмеження бюрократичного опортунізму.

Задача 2. Кейс «Пошук ренти»: ідентифікація механізмів ренто-орієнтованої поведінки у сфері державних ІТ-закупівель; розробка рекомендацій щодо інституційного подолання.

Задача 3. Дискусія: «Чи є цифровізація публічного управління ефективним засобом обмеження пошуку ренти?» — аргументація з позицій теорії суспільного вибору.

Самостійна робота (5 год.)

- Опрацювання: Кудінова А. В., Кулага І. В., Лопух К. В. «Основи економічних знань» — розділ «Держава та суспільний вибір»
- Підготовка есе: «Захоплення регулятора в банківській сфері України: причини та наслідки» (2–3 сторінки)
- Аналіз звіту Рахункової палати України про ефективність використання бюджетних коштів у сфері ІТ (за відкритими даними)
- Розв'язання задач на аналіз суспільного вибору та бюрократичної поведінки (4 задачі)

Очікуваний результат: студент вміє застосовувати теорію суспільного вибору до аналізу рішень у публічній сфері, ідентифікувати пошук ренти та захоплення регулятора, пропонувати інституційні механізми протидії.

Тема 3.3 — Лекційний матеріал

Інституційні аспекти фінансових ринків та банківського сектора

Лекція 12 (2 год.): Фінансові ринки як інституційна система: ринок цінних паперів, банківський сектор, страховий ринок. Інформаційна асиметрія на фінансових ринках: несприятливий відбір (Дж. Акерлоф — «ринок лимонів») та моральний ризик у банківській діяльності. Інституційні механізми подолання асиметрії: кредитні рейтинги, аудит, розкриття інформації, застава.

Регулювання та нагляд: пруденційне регулювання банків (НБУ), регулювання ринку цінних паперів (НКЦПФР), страхового ринку. Базельські угоди (Basel III) як міжнародний інституційний стандарт. Системно значущі банки та ризик «too big to fail».

Фінтех як інституційна інновація

Цифровий банкінг та фінтех: нові інституційні форми фінансового посередництва. Open Banking та директива PSD2 (ЄС). Криптовалюти та стейблкоїни: виклики для інституційного регулювання. Регуляторні пісочниці (regulatory sandboxes) як механізм адаптації інститутів до цифрових інновацій. Закон України «Про віртуальні активи».

- Fintech-регулювання в Україні: НБУ та e-money
- Open Data у фінансовому секторі: реєстри НБУ
- DeFi та інституційний вакуум у децентралізованих фінансах

Тема 3.3 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Аналіз інформаційної асиметрії на банківському ринку: визначення механізмів скринінгу та сигналізації, застосованих у конкретному банківському продукті (кредит МСБ, іпотека). Яких інституційних рішень бракує?

Завдання 2. Кейс: аналіз регуляторного середовища для фінтех-компаній в Україні — які інституційні бар'єри та стимули існують? Порівняння з досвідом ЄС.

Завдання 3. Обговорення: «Чи потребує ринок криптовалют в Україні повноцінного інституційного регулювання?» Обґрунтування позиції.

Самостійна робота (5 год.)

- Опрацювання: Стойко О. Я., Дема Д. І. «Фінанси» — розділ «Фінансові ринки»
- Підготовка аналітичної записки: «Інституційне регулювання фінтех-ринку в Україні: стан, виклики та перспективи» (1–2 сторінки)
- Ознайомлення з Законом України «Про віртуальні активи» та підготовка огляду основних положень
- Аналіз відкритих даних НБУ (bank.gov.ua): структура банківського сектора та показники фінансової стабільності

Очікуваний результат: студент вміє аналізувати інституційну структуру фінансових ринків, оцінювати механізми регулювання та нагляду, характеризувати інституційні виклики цифрового банкінгу та фінтех.

Тема 3.4 — Лекційний матеріал

Інституційні основи обліку та оподаткування

Лекція 13 (2 год.): Система бухгалтерського обліку як інститут: міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ/IFRS) та Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) як формальні інститути. Процес гармонізації обліку в Україні з вимогами ЄС. Директива ЄС 2013/34/ЄС та її імплементація.

Оподаткування як інституційна система: Податковий кодекс України як інституційна база. Електронне адміністрування ПДВ (ЄРПН, СЕА ПДВ) як інновація в системі оподаткування. Електронний кабінет платника податків. Автоматичний обмін податковою інформацією (CRS/FATCA) — Україна в міжнародній інституційній системі.

Цифровізація обліку та податків

Управлінські інформаційні системи в обліку та оподаткуванні: ERP-системи (SAP, 1C, Oracle), хмарні облікові рішення. Електронна звітність: форми подання до ДПС, ЄДРПОУ, Пенсійного фонду. Блокчейн у бухгалтерському обліку: перспективи та обмеження.

- Реєстр ЄРПН: інституційна роль у контролі ПДВ
- E-invoicing (e-фактурування) за стандартом ЄС
- МСФЗ для МСП: спрощена інституційна рамка
- Цифрова трансформація ДПС України

Тема 3.4 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Порівняльний аналіз НП(С)БО та МСФЗ: виявлення ключових відмінностей та інституційних причин розбіжностей між двома системами обліку.

Завдання 2. Кейс: аналіз системи електронного адміністрування ПДВ в Україні — механізм роботи ЄРПН, результати впровадження, зниження трансакційних витрат та рівня ухилення від оподаткування.

Завдання 3. Обговорення: «Які інституційні реформи необхідні для переходу до повноцінного е-фактурування за стандартами ЄС?»

Самостійна робота (5 год.)

- Опрацювання Податкового кодексу України — розділи про електронне адміністрування (zakon.rada.gov.ua)
- Підготовка аналітичної записки: «МСФЗ в Україні: прогрес гармонізації та інституційні виклики» (1–2 сторінки)
- Ознайомлення з офіційним сайтом ДПС (tax.gov.ua): функціонал Електронного кабінету платника
- Підготовка таблиці «Ключові цифрові інститути у сфері обліку та оподаткування: ЄРПН, Е-кабінет, ЄДРПОУ, ProZorro»

Очікуваний результат: студент вміє характеризувати інституційну структуру систем обліку та оподаткування, оцінювати прогрес цифровізації та порівнювати вітчизняні й міжнародні стандарти.

Інституційна економіка в контексті цифровізації та сталого розвитку

Тема 4.1

Інституційні аспекти цифрової економіки. Платформи, дані як ресурс, цифрові монополії та інституційні відповіді на нові ринкові провали.

Тема 4.2

Інституційна теорія сталого розвитку. Екологічні інститути, ринки вуглецевих одиниць, KBM ЄС та ESG-стандарти.

Тема 4.3

Інституційні трансформації в Україні в умовах євроінтеграції та повоєнного відновлення. Аляанс між формальними реформами та неформальними інститутами.

Тема 4.4

Інституційне проектування та ефективність інституційних рішень. Методи оцінки якості інститутів, міжнародні індекси, практикум підсумкового аналізу.

Тема 4.1 — Лекційний матеріал

Інституційні аспекти цифрової економіки

Лекція 14 (2 год.): Цифрова економіка як нова інституційна реальність: ключові риси (мережеві ефекти, нульові граничні витрати, дані як виробничий фактор). Цифрові платформи (Google, Meta, Amazon, PrivatBank, Diia): двосторонні ринки та їх регулювання. Ринкова влада цифрових гігантів та «цифрові монополії» як новий тип провалу ринку.

Інституційні відповіді на цифрові монополії: антимонопольне регулювання цифрових ринків (Закон ЄС про цифрові ринки — DMA), відкритий доступ до даних (data portability), регулювання алгоритмів та штучного інтелекту (EU AI Act). Цифровий суверенітет як нова інституційна концепція.

Ключові питання лекції

- Чим відрізняється цифрова економіка від традиційної з погляду трансакційних витрат?
- Двосторонні ринки: чому платформи часто надають безкоштовний доступ?
- Мережеві ефекти як самопосилувальний інституційний механізм
- DMA та DSA ЄС: нові інституційні рамки для цифрових ринків
- EU AI Act: перший у світі всебічний закон про штучний інтелект
- Цифровий суверенітет: балансування між відкритістю та контролем
- Українські аналоги: регулювання ринку телекомунікацій та е-комерції

Тема 4.1 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Аналіз цифрової платформи як інституту: для обраної платформи (Rozetka, Nova Poshta, Portmone) — визначення двосторонньої ринкової структури, механізмів ціноутворення, джерел ринкової влади та ризиків монополізації.

Завдання 2. Кейс: оцінка застосовності EU AI Act до українських фінансових інформаційних систем — які вимоги виникнуть при вступі України до ЄС?

Завдання 3. Дискусія: «Чи потрібна Україні власна стратегія цифрового суверенітету?» — інституційний аргумент.

Самостійна робота (5 год.)

- Опрацювання: Чередніченко О. О. та ін. «Економіка розвитку» — розділ «Цифрова трансформація»
- Підготовка аналітичної записки: «Регулювання цифрових платформ в Україні: сучасний стан та виклики євроінтеграції» (1–2 сторінки)
- Ознайомлення зі стислим змістом EU AI Act та Digital Markets Act (DMA) на офіційному сайті ЄС
- Аналіз відкритих даних Держстату про розвиток цифрової економіки в Україні (ukrstat.gov.ua)

Очікуваний результат: студент вміє аналізувати інституційні особливості цифрових ринків, оцінювати ринкову владу платформ та характеризувати нові регуляторні рамки ЄС у сфері цифрової економіки.

Тема 4.2 — Лекційний матеріал

Інституційна теорія сталого розвитку та ESG

Лекція 15 (2 год.): Сталий розвиток як інституційна проблема: трагедія спільних ресурсів (Г. Гардін) та інституційні рішення (Е. Остром: інституційне управління спільними ресурсами). Екологічні інститути: права на забруднення (cap-and-trade), Угода Парижу 2015, Зелена угода ЄС (European Green Deal).

Вуглецеве регулювання: Система торгівлі викидами ЄС (ETS) та Механізм вуглецевого коригування на кордоні (CBAM). ESG-стандарти (Environmental, Social, Governance) як нові неформальні та напівформальні інститути для бізнесу. CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) та вимоги до звітності в ЄС.

Ключові питання лекції

- Трагедія спільних ресурсів: чи завжди вона неминуча?
- Рішення Острома: 8 принципів управління спільним пулом ресурсів
- Система ETS як ринковий механізм вирішення екстерналій
- CBAM: новий торговий бар'єр чи інституційний стимул?
- ESG-рейтинги як нові сигнали на фінансових ринках
- CSRD: вимоги до нефінансової звітності — нові зобов'язання для бізнесу
- Зелена трансформація України в контексті євроінтеграції

Тема 4.2 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Аналіз трагедії спільних ресурсів: для конкретного прикладу (рибальство, вирубка лісів, використання загальної IT-інфраструктури) — ідентифікація проблеми та розробка інституційного рішення за принципами Острома.

Завдання 2. Кейс: оцінка впливу СВМ на українські підприємства-експортери — які галузі постраждають? Які адаптаційні інституційні рішення необхідні?

Завдання 3. Дискусія: «Чи є ESG-рейтинги ефективним ринковим інститутом, чи лише PR-інструментом?» — аргументація.

Самостійна робота (5 год.)

- Опрацювання: Якименко І. Л., Петрашко Л. П. «Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти» — розділи «ESG», «Зелена угода»
- Підготовка аналітичної записки: «ESG-звітність в Україні: передумови впровадження CSRD у контексті євроінтеграції» (1–2 сторінки)
- Аналіз звіту Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів щодо кліматичної стратегії України
- Розв'язання задач на аналіз ефективності ринкових механізмів регулювання екстерналій (cap-and-trade vs. податок Пігу)

Очікуваний результат: студент вміє аналізувати інституційні механізми сталого розвитку, оцінювати ефективність екологічних ринкових інструментів та характеризувати ESG-стандарти як нові регуляторні норми.

Тема 4.3 — Лекційний матеріал

Інституційні трансформації в Україні: євроінтеграція та відновлення

Лекція 16 (2 год.): Інституційні трансформації пострадянських країн: «шокова терапія» vs. поступові реформи — наслідки та уроки. Особливості інституційного розвитку України: дуалізм формальних і неформальних інститутів, патронажні мережі та їх вплив на бізнес-середовище. Угода про Асоціацію з ЄС (2014): масштаб інституційних змін, що нею передбачаються.

Повоєнне відновлення: Plan Ukraine — Україна і Маршаллівський план для відновлення. Інституційна рамка відновлення: прозорість, підзвітність, координація (платформа Ukraine Recovery Conference). Реформи в умовах воєнного стану: дерегуляція, спрощення дозвільної системи, е-резиденство.

Ключові питання лекції

- Чому деякі пострадянські реформи провалилися, а інші — ні?
- Концепція «захопленої держави» (state capture): механізм і наслідки
- Угода про Асоціацію як зовнішній «якір» інституційних реформ
- Plan Ukraine та Marshall Plan: порівняльна перспектива
- Роль цифровізації у відновленні: Diia, eResidents
- Деретуляція vs. нові регуляторні вимоги ЄС: баланс для бізнесу
- Інституційні пастки розвитку та шляхи їх подолання

Тема 4.3 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Аналіз прогресу виконання Угоди про Асоціацію: для обраної глави (податкова сфера, фінансові послуги, цифровий ринок) — оцінка виконання зобов'язань, ідентифікація інституційних прогалин.

Завдання 2. Кейс: аналіз конкретного аспекту дерегуляції в Україні під час воєнного стану — які трансакційні витрати знизилися, які нові ризики виникли?

Завдання 3. Розробка рекомендацій: які три інституційні реформи є найбільш пріоритетними для повоєнного відновлення цифрової та фінансової інфраструктури України?

Самостійна робота (5 год.)

- Опрацювання офіційного трекера виконання Угоди про Асоціацію (eu-ua.org або kmu.gov.ua)
- Підготовка аналітичної записки: «Інституційні пріоритети повоєнного відновлення України: огляд Ukraine Recovery Conference 2024» (2–3 сторінки)
- Аналіз Індексу ділового клімату (Ease of Doing Business / Business Ready): порівняння України з країнами ЄС
- Підготовка таблиці «Ключові інституційні реформи в Україні 2022–2025: прогрес та виклики»

Очікуваний результат: студент вміє аналізувати хід інституційних трансформацій в Україні, оцінювати прогрес євроінтеграції та формулювати пропозиції щодо пріоритетних реформ.

Тема 4.4 — Лекційний матеріал

Інституційне проектування та оцінка якості інститутів

Лекція 17 (2 год.): Інституційне проектування: поняття, принципи, методи. Дизайн механізмів (mechanism design) та теорія Гурвіца–Маскіна–Майерсона (Нобелівська премія 2007). Оцінка якості інститутів: кількісні та якісні методи. Міжнародні індекси якості інститутів: Worldwide Governance Indicators (WGI), Economic Freedom Index, Corruption Perceptions Index, Ease of Doing Business / B-Ready.

Регуляторний вплив: аналіз регуляторного впливу (regulatory impact assessment — RIA) як інструмент інституційного проектування. ОЕСР-принципи ефективного регулювання. Інституційні пастки (institutional traps) та механізми їх подолання. Підсумкова систематизація курсу.

Ключові питання лекції

- Що таке «добрий» інститут? Критерії ефективності
- Теорія дизайну механізмів: сумісність зі стимулами та досяжність
- WGI: шість вимірів якості управління (voice, stability, effectiveness, rule of law, regulatory quality, corruption control)
- Аналіз регуляторного впливу (RIA): хто, як і навіщо?
- Інституційні пастки: рівноваги з низькою ефективністю
- Як «реімпортувати» ефективні інституційні рішення?
- Синтез курсу: від теорії інститутів до практики цифрової економіки

Тема 4.4 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Розрахунок та інтерпретація комплексного індексу якості інституційного середовища для України та 2–3 країн ЄС за даними WGI та Economic Freedom Index. Порівняльний аналіз та висновки.

Завдання 2. Розробка спрощеного RIA для умовного регуляторного рішення у сфері цифрової економіки (напр., впровадження обов'язкового е-фактурування): ідентифікація проблеми, аналіз альтернатив, оцінка витрат і вигод.

Завдання 3. Підсумкова дискусія: «Які інституційні зміни найбільш критично потрібні Україні для інтеграції в цифровий внутрішній ринок ЄС?» Систематизація матеріалу курсу.

Самостійна робота (6 год.)

- Опрацювання: Чередніченко О. О. та ін. «Економіка розвитку» — розділ «Інституційний розвиток та якість управління»
- Підготовка комплексного аналітичного завдання: оцінка інституційного середовища для IT/фінтех-бізнесу в Україні за системою індикаторів
- Підготовка підсумкової презентації: «Інституційна економіка: синтез курсу та прикладне значення для фахівця з управлінських інформаційних систем» (10–12 слайдів)
- Систематизація матеріалу всього курсу для підготовки до заліку

Очікуваний результат: студент вміє оцінювати якість інституційного середовища за міжнародними індексами, розробляти спрощений RIA, проводити порівняльний інституційний аналіз та синтезувати знання курсу.

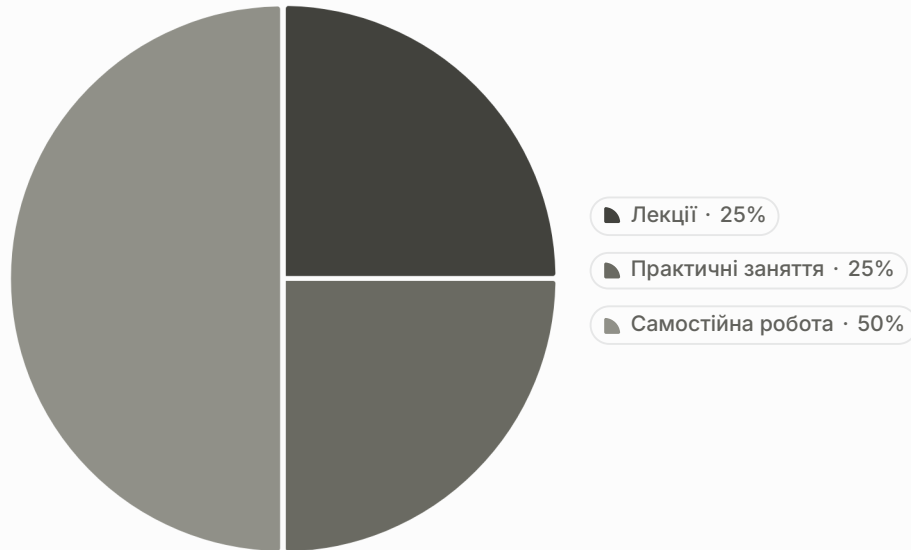
Розподіл навчального часу – 120 годин

Модуль	Тема	Лекції (год.)	Практичні (год.)	СРС (год.)
Модуль 1	Тема 1.1 – Становлення інст. економіки	2	2	5
	Тема 1.2 – Інститути як категорія	2	2	5
	Тема 1.3 – Інституційні зміни	2	2	5
Модуль 2	Тема 2.1 – Трансакційні витрати	2	2	5
	Тема 2.2 – Права власності	4	2	5
	Тема 2.3 – Контрактна теорія	2	2	5
	Тема 2.4 – Теорія фірми	2	2	5
Модуль 3	Тема 3.1 – Держава як інститут	4	2	5
	Тема 3.2 – Суспільний вибір	2	2	5
	Тема 3.3 – Фінансові ринки	2	2	5
	Тема 3.4 – Облік та оподаткування	2	2	5
Модуль 4	Тема 4.1 – Цифрова економіка	2	2	5
	Тема 4.2 – Сталий розвиток та ESG	2	2	5
	Тема 4.3 – Євроінтеграція та відновлення	2	2	5
	Тема 4.4 – Інст. проектування	2	2	6
Разом		34	30	56

Загальний обсяг: **120 годин = 4 кредити ЄКТС**. Розподіл є орієнтовним і може коригуватися відповідно до специфіки навчального процесу.

Структура навчального часу

Коментар до розподілу

Загальний обсяг — **120 годин (4 кредити ЄКТС)** — розподілено між трьома формами роботи для забезпечення балансу між теорією та практикою.

Лекції — 30 год. (25%)

Системне подання ключового теоретичного матеріалу з інституційної економіки з використанням наочних схем, таблиць і прикладів із практики цифрового бізнесу.

Практичні — 30 год. (25%)

Відпрацювання навичок, розв'язання задач, аналіз кейсів, дискусії та захист міні-проектів з інституційного аналізу.

Самостійна робота — 60 год. (50%)

Поглиблене вивчення, підготовка аналітичних завдань, робота з джерелами. Самостійна робота становить **50% обсягу дисципліни**.

Самостійна робота студентів — Детальний опис

Опрацювання літератури

Поглиблене вивчення теоретичного матеріалу за підручниками з інституційної економіки (Норт, Вільямсон, Остром у перекладах або анотаціях), нормативно-правовими актами України та ЄС (Угода про Асоціацію, GDPR, EU AI Act), науковими статтями у фахових виданнях. Студент конспектує ключові положення та порівнює підходи різних авторів.

Індивідуальні завдання

Виконання аналітичних завдань (порівняльний аналіз інститутів, оцінка трансакційних витрат, аналіз агентських відносин); розрахункових завдань (зовнішні ефекти, оптимальне регулювання); творчих завдань — есе, аналітичні записки, міні-дослідження з актуальних питань цифрової та інституційної економіки.

Робота з інформаційними ресурсами

Опрацювання офіційних сайтів: Міністерства економіки (me.gov.ua), Держстату (ukrstat.gov.ua), Верховної Ради (zakon.rada.gov.ua), НБУ (bank.gov.ua), ДПС (tax.gov.ua), Prozorro (prozorro.gov.ua). Аналіз міжнародних індексів якості інститутів (WGI, CPI, EFI) для оцінки інституційного середовища України.

Підготовка до занять

Підготовка до практичних занять (опрацювання умов задач, повторення теорії); підготовка до тестувань (ключові терміни, формули, інституційні концепції); підготовка до контрольних робіт за кожним модулем (систематизація знань, типові кейси).

Форми контролю знань

1

Поточний контроль

Завдання: аналітичні та розрахункові вправи за темами змістовного модуля. Оцінюються регулярність виконання завдань, якість відповідей і рівень засвоєння матеріалу. Поточний контроль формує накопичувальну оцінку протягом семестру. Проводиться після кожної теми у формі тестування (10–15 питань) або усного опитування.

2

Проміжний контроль

Самостійна робота — комплексне ситуаційне завдання або аналітична записка, що охоплює теми змістовних модулів (теоретичні питання з інституційної економіки, аналіз кейсів, порівняльний інституційний аналіз). Оцінюються повнота відповіді, аналітична глибина та обґрунтованість висновків. Проводиться після завершення кожного змістовного модуля.

3

Підсумковий контроль — Залік

Залік відповідно до навчального плану. Форма проведення — тестування. Підсумкова оцінка враховує результати поточного, проміжного та підсумкового контролю відповідно до встановленої шкали: **100-бальна система** з переведенням у національну шкалу та ЄКТС (A, B, C, D, E, FX, F).

Методи викладання

Викладання дисципліни «Інституційна економіка» поєднує класичні академічні та інтерактивні методи, що забезпечує формування не лише міцної теоретичної бази, а й практичних навичок аналізу інституційного середовища, необхідних для фахівців у сфері управлінських інформаційних систем і технологій.

Лекції

Системне подання теоретичного матеріалу з використанням наочних схем, таблиць і прикладів із практики цифрового бізнесу та реформ; студенти ведуть конспекти та задають уточнювальні запитання.

Кейс-стаді

Аналіз реальних інституційних ситуацій (Prozorro, Diia, ЄРПН, антикорупційна реформа); студенти виявляють проблему, пропонують рішення та обґрунтовують висновки з позицій інституційної теорії.

Практичні задачі

Розрахункові вправи за темами (визначення трансакційних витрат, оптимального регулювання, оцінки якості інститутів); відпрацювання алгоритмів інституційного аналізу.

Дискусії

Обговорення актуальних інституційних проблем (цифрові монополії, ESG, антикорупційні реформи, смарт-контракти); розвиток критичного мислення та аргументації.

Нормативні документи

Опрацювання законів України, директив ЄС (GDPR, CSRD, DMA, AI Act), підзаконних актів; формування навичок роботи з правовою базою у сфері цифрової економіки.

Самостійне дослідження

Підготовка аналітичних записок, міні-рефератів і презентацій за обраною темою; розвиток навичок самостійного пошуку та систематизації інформації про інституційне середовище.

Усі методи спрямовані на формування компетентностей, передбачених освітньо-професійними програмами спеціальності 123 «Комп'ютерна інженерія».

Рекомендована література та ресурси

Підручники та навчальні посібники (2022–2025 рр.)

1

Кудінова А. В., Кулага І. В., Лопух К. В.

Основи економічних знань : навч. посіб. — Київ : ВЦ «Академія», 2023. — 208 с.

2

Непран А. В., Шевченко І. Ю. (ред.)

Економіка підприємства : підручник. У 3 т. Т. 1. — Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2024.

3

Петруня Ю. Є., Задоя А. О.

Економіка: базовий курс : навч. посіб. Б-те вид. — Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2023. — 265 с.

4

Стойко О. Я., Дема Д. І.

Фінанси : підручник. — Житомир : Університет «Полісся», 2024. — 317 с.

5

Чередніченко О. О. та ін.

Економіка розвитку : навч. посіб. — Київ : Компрінт, 2022. — 405 с.

6

Якименко І. Л., Петрашко Л. П.

Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти. — Київ : НУХТ, 2022. — 337 с.

7

Шубала О. М., Рудь Н. Т., Дзямулич М. І.

Економіка та управління персоналом. — Луцьк : Надстир'я, 2024. — 344 с.

8

Єршова О. О., Гончаренко І. М.

Сучасні моделі управління розвитком бізнесу. Журнал стратегічних економічних досліджень. — 2022. — № 2(7). — С. 75.

Нормативно-правова база

- Угода про Асоціацію Україна–ЄС
zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
- Закон України «Про захист персональних даних»
zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17
- Закон України «Про віртуальні активи»
zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20
- Податковий кодекс України
zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

Офіційні ресурси та фахові видання

Міністерство економіки України me.gov.ua	Державна служба статистики ukrstat.gov.ua
Національний банк України bank.gov.ua	Державна податкова служба tax.gov.ua
Система Prozorro prozorro.gov.ua	Журнал «Економіка та суспільство» economyandsociety.in.ua
World Bank Worldwide Governance Indicators info.worldbank.org/governance/wgi/	